

Makt i värderingsövningar

I oktober 2008 deltog jag i ett ickevåldstränarutbyte i Bilbao, Spanien. Tränare från stora delar av världen utbytte tekniker med varandra. Där fanns tränare som tränat ickevåld i flertalet kända krig och förtryck runt om i världen under de senaste tjugo åren.

Nedan har jag gjort en maktanalys av värderingslinje som en nordamerikansk tränare visade oss. Värderingslinje är vanlig i Sverige, och den går ut på att man ställer sig utmed en linje från vägg till vägg. Ena väggen representerar "håller med helt" och andra väggen "håller inte alls med".

Min metod för maktanalys är inspirerad av Judith Butler och Michel Foucault.

Makttekniker under värderingsövningarna

1. Majoritetsskapande: Övningarna visualiserar på ett effektivt sätt dominans, majoriteter och majoritetsuppfattningar. Deltagare klumpade ihop sig på värderingslinjen och formade starka uppfattningar. Enstaka personer befann sig i andra ändan av linjen eller var utspridda utmed värderingslinjen.
2. Avvikare synliggörs: Ovanstående majoritetsdominans (nr 1) på värderingslinjen konstruerade dessutom avvikare och avvikelser från etablerade värderingar.
3. Åsikt och person blandas ihop: Eftersom folk ställer sig utmed en värderingslinje (alternativt i fyra hörn) blir det svårt att värja sig mot att person och åsikt blandas ihop. Detta bryter med Gandhis tanke att skilja på sak och person.
4. Mobb-metoden [att dra sig undan] blev en del av övningen: När någon uttalade sig så uppmanades andra att dra sig närmare eller dra sig bort från den som talade. Detta var tänkt att visa ifall man höll med den som talade eller inte. Avståndstagande blev obehagligt synliggjort. Deltagare började dra sig undan när vissa pratade. När mer än tre började dra sig undan skapades en mobb-effekt. Vi var mellan 20 och 30 under övningarna. Jag uppfattade det som att åtminstone tio procent synliggjorde avståndstagande för att dessa skulle representera flertalet. För att mobb ska skapas måste dessutom de övriga vara passiva

åskådare. Mobb är inte helhet utan representation.

5. Mobb-teknik □ att göra handtecken. Några deltagare använde handtecken för avståndstagande eller medhåll när folk pratade. Genom speciella handtecken visade de att de inte höll med; eller att de höll med. När flera personer visuellt visade avståndstagande skapades en mobb mot den som talade. Det blev tydligt att folk tystnade när de upptäckte den visuella mobben.
6. Karismatisk övertalning: När övningsledaren frågade varför man ställt sig på olika platser utmed värderingslinjen passade flera deltagare på att karismatiskt predika för oss andra. Istället för problem-fördjupning övergick värderingslinjen till övertalning.
7. Icke våldshegemoni. Ideologiska ord som holistic, empowerment m m, förutsattes vara tränargruppens gemensamma värde och helhetssyn på ickevåld. Vid några spännande ögonblick höll övningarna och samtalen på att producera värde (i motsatt till att värdera). Då använde flera deltagare, och även övnings-underlättaren, hegemoniska begrepp som fastställde vad som var viktigt med ickevåld. Under övningarna blev det svårt att undergräva hegemonin. Värdeskapande och innovativt nyskapande avbröts av värdering och fastställande. Hegemoni förstås här som att delen representerar helheten, en viss grupp fastställer vad som är ickevåld.
8. Värderingarna i övningen sägs inte ut öppet. De byggs in i hur övningen utformas och hur frågorna ställs.
9. Omöjligt att säga emot kursledaren: □It is no right and wrong here.□ Övningsledaren (underlättaren) redovisade inte sina egna åsikter. Detta gjorde det svårt för deltagarna att säga emot de värderingar som fanns inbyggda i övningen, i frågorna och i hela seminarie-kontexten.
10. Storgruppsdiskussion hindrar dialog: Storgruppsdiskussionerna efter varje övning gav bara möjlighet för några deltagare att uttala sig. Storgrupp hindrade effektivt en dialog mellan deltagarna.
11. Kvasidemokrati skapar dominans. En kvasidemokrati skapades genom att alla kunde lägga sig i alla frågor när som helst. En övning kunde avbrytas mitt i när någon tog upp en organisationsfråga. Detta innebar att några få dominerade och undergrävde arrangörernas och övnings-underlättarnas auktoritet. Idealet om direkt-demokrati fick underlättarna att tillåta att några få avbröt och tog upp sina hjärtefrågor inför alla. Ett antiauktoritärt ideal skapade därmed

dominans. Självvalda informella ledare bildades. Ett tydligt exempel blev när förtroendet för de två inhyrda tolkarna undergrävdes då deltagare inför hela gruppen lade sig i hur man skulle arrangera tolkningen, hur radiosändarna skulle sända tolkningen till våra mottagare etc.

12. Sortering av deltagare. Värderingslinjen fungerar som urvalsteknik för att se vilka man kan ha förtroende för eller inte: Frågorna i värderingslinjen rörde synen på människovärde, samt ifall man kunde använda våld och liknande. De blev därmed effektiva sorteringstekniker för att urskilja vilka som man kunde ha förtroende för och bjuda in till aktioner och arrangemang. Värderingsfrågorna sorterade också deltagarna utifrån erfarenhet: vilka som var redo för ickevåld, vilka som var genomtänkta och vilka som inte hade kommit lika långt som andra.

Tekniker för att motverka makt

Det fanns flera tekniker som övningsledaren använde för att motverka makt.

1. Turordning: Övnings-underlättaren lät inte samma person uttala sig två gånger. Det blev därmed svårare för några att dominera gruppen.
2. Spektrum av värderingar: Namnet på några av värderingsövningarna var spectrum vilket uppfattades som ett positivt ord. Idealet var mångfald av åsikter. Namnet motverkade därmed lite av dominans-effekten av själva övningen.
3. Övnings-underlättaren berättade att hon använt smågrupper hemma i USA för att diskutera varje fråga på värderingsövningen. Detta såg hon som fördel gentemot storgruppsdiskussionen hon just använt på grund av tidsbrist.
4. Övnings-underlättaren var noga med att ge ordet till folk från olika kön. Jag fick uppfattningen att hon medvetet också försökte ge ordet till tränare från både nord och syd.

Per Herngren

2008-11-07, version 0.1.1

Analys av värderingsövningar (Spectrum, Barometer) som hölls under Nonviolent training exchange WRI Bilbao, Spanien, 2008-10-27. Detta är en delrapport från tränarutbytet.

Fyra hörn

En liknande värderingsövning som värderingslinjen är fyra hörn. Hörnen i ett rum får olika värderingar. Och deltagarna ställer sig i det hörn som stämmer bäst med deras värderingar.